Kolttien kyläkokous

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
16.10.2024

Perustuslakivaliokunta

pev@eduskunta.fi

Asia: HE 100/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Viite: Perustuslakivaliokunta torstai 17.10.2024 klo 08.00 / HE 100/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt Kolttien kyläkokoukselta kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta. Kolttien luottamusmies Veikko Feodoroff on asiantuntijana perustuslakivaliokunnan kuultavana torstaina 17.10.2024 järjestettävässä julkisessa kuulemisessa.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja edistää tasa-arvoa niin eri saamen kieliryhmien kuin saamelaisalueen eri alueiden välillä. Esityksen tavoitteena on saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon sekä saamelaiskäräjien toimintaedellytysten parantaminen. Tämä on hyvä lähtökohta tapahtuneiden ihmisoikeusrikkomusten korjaamiseksi ja lopettamiseksi. Hallituksen esityksessä myös korjataan monia osin vanhentuneita ja ongelmallisia säännöksiä. Esimerkiksi lain 4 luvun säännökset Saamelaiskäräjien vaalin toimittamisesta nykyaikaistaisivat vaalin toimittamisen käytäntöjä.

Kolttien kyläkokouksen asiantuntijalausunnossa keskitytään erityisesti hallituksen esityksen 100/2023 lukuihin 1 Yleiset säännökset, 2 Saamelaiskäräjien tehtävät ja 4 Saamelaiskäräjien vaalit, joissa on keskeisiä parannuksia kolttasaamelaisten ja koltta-alueen näkökulmasta. Hallituksen esitys on kokonaisuudessaan hyvä kompromissi.

Kolttien kyläkokous tuki edellisellä hallituskaudella kansliapäällikkö Pekka Timosen toimikunnan työn pohjalta vuonna 2022 annettua hallituksen esitystä saamelaiskäräjälain muuttamisesta todeten sen olevan kokonaisuudessaan huomattava parannus voimassa olevaan saamelaiskäräjälakiin. Kolttien kyläkokous tukee myös nyt käsiteltävänä olevaa, vuonna 2023 kansliapäällikkö Timosen toimikunnan työn pohjalta annettua hallituksen esitystä saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta.

Saa'mi siidsååbbar | Kolttien kyläkokous
Sevettijärventie 9080
99930 Sevettijärvi

kolttien.kylakokous@saamisiidsaabbar.fi

Yleiset säännökset

Saamelaiskäräjälain 3 §:n muuttaminen hallituksen esityksessä esitettyyn muotoon on perusteltua. Se myös edistää kolttasaamelaisten tasa-arvoa muihin saamen kieliryhmiin nähden. 3 §:n 1 kohdan kielikriteerin ulottaminen kolmannesta sukupolvesta neljänteen sukupolveen vahvistaa nk. kielensä menettäneiden saamelaisten, eli niiden saamelaisten, jotka eivät ole voineet oppia saamen kieltä ensimmäisenä kielenään, asemaa osana saamelaisyhteisöä. Erityisesti kolttasaamelaisessa yhteisössä kielensä menettäneitä sukupolvia on asuinalueita koskevan historian vuoksi syntynyt useita.

3 §:n 2 kohdan poistaminen laista on myös keskeinen muutos lakiesityksessä. Tämä lain kohta on osaltaan ollut kolttasaamelaisia syrjivä, koska kolttasaamelaisten ei ole ollut historiallisista syistä mahdollista vedota maa-, veronkanto- tai henkikirjamerkintöihin hakeutuessaan saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Saamelaisyhteisö tunnistaa itse jäsenensä ja oleellista on elävä kulttuurinen yhteys yhteisöön. Voimassa olevan lain kirjaus jättää tämän oleellisen seikan hyvin epämääräiseksi ja tulkinnanvaraiseksi eikä sitä voida edes osoittaa asiakohdan määrittelemillä kriteereillä.

Saamelaiskäräjien tehtävät

Saamelaiskäräjien hallinnon kehittäminen ja riittävien resurssien takaaminen toiminnalle on tärkeä osa lainmuutosta. Saamelaiskäräjien toiminnan vahvistaminen parantaa osaltaan saamelaisten mahdollisuuksia vaikuttaa niihin asioihin, joiden vaikutukset kohdistuvat esimerkiksi saamelaisten kulttuuriin tai elinympäristöön.

Lain 9 §:n mukaisen neuvotteluvelvoitteen kehittäminen yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteeksi on tärkeää. Hallituksen esityksen mukaiset viranomaisia ja muita julkisia hallintotehtäviä hoitavia koskevat säädökset saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta toiminnassaan sekä menettelystä yhteistoiminnassa ja neuvotteluissa (§:t 9 a ja 9 b) ovat tärkeitä lisäyksiä lakiin. Maankäyttöön liittyvissä prosesseissa selkeiden pelisääntöjen luomiseen tähtäävän toimintamallin kehittäminen on keskeinen ajatus 9 §:n kirjauksille. Kyse on nykyisten neuvotteluvelvoitteiden selkeästä kirjaamisesta lain tasolle ja pyrkimyksestä saavuttaa yksimielisyys tai saada Saamelaiskäräjien suostumus saamelaisiin vaikuttaviin hankkeisiin.

Saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat riippuvaisia maiden ja vesien käytöstä, joten olisikin outoa, mikäli saamelaiset eivät pääsisi itse vaikuttamaan näihin asioihin nimenomaan vapaaseen, tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen perustuen (FPIC). Saamelaisten itsemääräämisoikeuden vahvistaminen edistää tässä kohdin luonnon monimuotoisuutta, hidastaa luontokatoa ja osaltaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen torjuntaan. Neuvotteluvelvollisuutta koskevien säännösten vahvistaminen ja täsmentäminen todennäköisesti johtaa siihen, että saamelaisten tarve turvautua kotimaisiin oikeusprosesseihin ja kansainvälisiin ihmisoikeusvalitusmenettelyihin vähenee. Myös kolttalain (253/1995) 56 §:n mukaista kuulemisvelvoitetta olisi tarpeen kehittää samaan suuntaan alkuperäiskansaoikeuden periaatteiden mukaisesti.

Saamelaiskäräjien vaalit

Hallituksen esityksessä esitetään äänestyskäytäntöjen monipuolistamista ja äänestämistä pyritään helpottamaan muun muassa pidentämällä vaalitoimitusta kahdella viikolla, vakinaistamalla vaalipäivän äänestys, mahdollistamalla useita äänestyspaikkoja per kunta sekä sujuvoittamalla ja helpottamalla tapoja äänestää useilla eri tavoilla. Saamelaiskäräjävaalin äänestys toteutetaan voimassa olevan lain mukaisesti postiäänestyksenä, joka on asettanut erityisesti syrjäseuduilla kaukana postin palveluista asuvat saamelaiset hyvin eriarvoiseen asemaan. Äänestyskäytäntö on ollut vaikea erityisesti kirjattujen kirjeiden noutamisen ja takaisin toimittamisen sekä erilaisten postin kulun häiriöiden vuoksi. Äänestäjät ovat joutuneet noutamaan äänestysasiakirjansa usein jopa satojen kilometrien päässä sijaitsevista palvelupisteistä.

Esitetyt muutokset turvaavat alueellista yhdenvertaisuutta ja mahdollistavat saamelaisten kotiseutualueella syrjäisimmissäkin osissa asuvien saamelaisten osallistumisen. Erityisesti syrjäseuduilla saamelaiskäräjävaaleissa äänestäminen on voinut olla mahdotonta pitkien välimatkojen ja huonojen kulkuyhteyksien sekä karsittujen postipalveluiden vuoksi. Esitetyt muutokset todennäköisesti lisäävät saamelaisten äänestysaktiivisuutta ja demokratiaa yleisesti, kun kaikilla saamelaisryhmillä eri alueilla on yhdenvertaisemmat mahdollisuudet osallistua vaaleihin ja tätä kautta heidän ehdokkaillaan mahdollisuudet tulla valituiksi vaaleissa.

Hallituksen esitys 100/2023 eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta turvaisi saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana. Kolttien kyläkokous kannattaa hallituksen esityksen hyväksymistä.

Sevettijärvellä 16.10.2024

Veikko Feodoroff

Kolttien luottamusmies

Saa'mi siidsååbbar | Kolttien kyläkokous
Sevettijärventie 9080
99930 Sevettijärvi

kolttien.kylakokous@saamisiidsaabbar.fi